

ĀRLIETU MINISTRIJAS NAMS

RĪGA, K. VALDEMĀRA 3





ĀRLIETU MINISTRIJAS NAMS LAIKU LOKOS (1914–2008)

RĪGA, K. VALDEMĀRA 3



Latvijas Republikas Ārlietu ministrija

APKĀRTNE ATMIŅĀS

Rīgas pilsēta ir mainījies laikam līdzīgi, izejot satricinājumu un pārvērtību lokus un atstājot atmiņu pēdas arī Ārlietu ministrijas nama tuvējā apkārtnē. 19. gadsimta vidū Rīga atbrīvojās no viduslaiku nocietinājumu vaļņiem un bastioniem, Vecpilsētai apmetā zaļo Bulvāru loku un aizsarggrāvju vietā izveidoja kanālu. Esplanāde – teritorija aiz pilsētas cietokšņa (citadeles) vaļņiem – aizsardzības nolūkā nebija apbūvēta. Tagadējā Krišjāņa Valdemāra iela kļuva par plašu un ietekmīgu pilsētas maģistrāli. 1858. gadā to nosauca par Nikolaja ielu Krievijas cara Nikolaja I vārdā.

Rīgas Strēlnieku biedrība, kas kopš dibināšanas 1859. gadā savās rindās uzņēma Baltijas muižniecības un ietekmīgus vācu pilsonības pārstāvjus, 1863. gadā sāka ierīkot dārzu esplanādē, kanāla labajā pusē. Uz dārza zemes, ko ģenerālgubernators kņazs Aleksandrs Suvorovs bija nodevis biedrības lietošanā, 1865. gadā pēc arhitekta Roberta Pflūga projekta tika uzcelts Strēlnieku nams un ierīkota šautuve. Cars Aleksandrs II vairākas reizes viesojās Rīgā, apmeklēja arī Strēlnieku biedrību. Pateicoties cara dāvinājumam, 1862. gadā biedrība dārzu ieguva savā īpašumā. Dārzs bija pieejams tikai biedrības biedriem. 1871. gadā, kad sāka izstrādāt Citadeles vaļņu nojaukšanas projektu, apkārtējo teritoriju, kas atradās Citadeles esplanādē, nodeva pilsētas īpašumā. Rīgas ainavu arhitekts Georgs Kūfalts 1883. gadā izstrādāja Strēlnieku dārza labiekārtošanas plānu un uzsāka apstādījumu ierīkošanu, atstājot platu neiekārtotu joslu gar kanālmalu, kur 19. gadsimta otrajā pusē un 20. gadsimta sākumā pilsētai pa kanālu liellai vās tika piegādāti būvmateriāli, malka un dažādas preces.

Gatavojoties Rīgas 700 gadu jubilejas svinībām 1901. gadā, starp Strēlnieku dārza šaujammācību valni un kanālu tika realizēts projekts „Vecrīga”. Samazinātā mērogā tur dižojās Vecrīgas 17. gadsimta pirmā ceturkšņa ievērojamās celtnes – Rātsnams, Rīgas torņi, Kaļķu vārti, vīna pagrabs. Līdz mūsu dienām par svinībām Strēlnieku dārzā liecina viens no Rīgas 700 gadu jubilejas izstādes eksponātiem – mūrniekmeistara Krišjāņa Ķergalvja celtais paviljons.

Rīgas Strēlnieku biedrība 1921. gadā noslēdza līgumu ar Latvijas Apsardzības ministriju par Strēlnieku nama un dārza daļēju iznomāšanu Armijas virsnieku klubam. Namā tika organizēti dažādi sabiedriskie pasākumi, arī prominentās preses balles. Tomēr vēl desmit gadus 13 hektārus lielais dārzs rīdziniekiem bija slēgts. 1933. gadā Rīgas pilsētas valde piešķīra Strēlnieku biedrībai īpašumā 9 hektārus zemes Babītē, iegūstot maiņas ceļā tikpat lielu Strēlnieku dārza teritoriju. Savukārt 3,3 hektārus zemes kopā ar Strēlnieku namu nopirka Latvijas valsts un nodeva Kara ministrijai. Līdz ar to Armijas virsnieku klubs kļuva par Virsnieku nama pilntiesīgu saimnieku. Strēlnieku dārzs 1935. gadā tika pārdēvēts par 15. maija dārzu, bet pēc diviem gadiem, godinot 19. gadsimta otrās puses latviešu tautiskās atmodas idejisko vadītāju Ati Kronvaldu, – par Kronvalda dārzu. (No 1965. gada tas ir Kronvalda parks.)

Rīgas daiļdārznieks Andrejs Zeidaks trīsdesmito gadu otrajā pusē pārkārtoja dārzu par ainavu parku ar regulāra dārza elementiem. Dārzā 1935. gadā tika atvērta piena paviljons ar terasi. 1971. gadā paviljona vietā uzcēla kafejnīcu „Ainava”, bet tagad tur atrodas Ostas pārvaldes nams. Blakus tam – 1974. gadā celtā Latvijas Komunistiskās partijas Centrālās komitejas ēka (tagad – Pasauls tirdzniecības centrs „Rīga”). Virsnieku namu nojauca, 1982. gadā uzcēla Politiskās izglītības namu (tagad – Kongresu nams) un uzstādīja pieminekli rakstniekam Andrejam Upītim.

Nikolaja ielas apbūve no Daugavmalas līdz Elizabetes ielai tika pabeigta līdz Pirmā pasaules kara sākumam. Te bija koncentrētas sabiedriski nozīmīgas celtnes – bankas, skolas, teātris, muzejs, Vingrotāju nams, kā arī grezni īres nami. Ielas sākuma posmā, parkā pie kanāla izceļas dominējoša brīvstāvoša ēka, kas tautas vēsturiskajā atmiņā saglabāta ar Ārlietu ministrijas vai Valdības nama vārdu. Tas ir viens no 20. gadsimta sākuma Rīgas sabiedrisko ēku arhitektūras mākslas paraugiem.

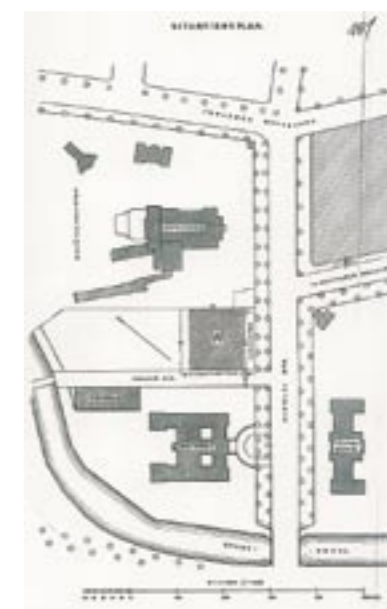


1. att. Nams Krišjāņa Valdemāra 3. 2008. gads

ĒKA UN TĀS TAPŠANA

Nama fasādes arhitektoniskajā risinājumā valda neoklasicisma formas – jonisks četrkolonnu portīks (pārsegta telpa aiz kolonādes), kuru vainago frontons (trīsstūrveida jumtgale) un ar joniskiem pilastriem rotāti sānu rīzāli (uz priekšu izvirzītas ēkas daļas). Iespaidīgas Somijas granītā darinātās parādes kāpnes ved uz divām parādes durvīm. Uz kreisajām ir romiešu cipariem iecirsti gadskaitļi: MDCCCLXIX–MCMXIII. Pirmais no tiem ir 1869. gads – Rīgas Hipotēku biedrības darbības uzsākšanas gads, otrs – 1913. – nama uzcelšanas gads. Frontona ornamentālajā cilnī attēloti ozola zari ar zilēm un divu pilnības ragu ietverts aplis, kura ārējo malu rotā ziedu virtene, bet iekšējo malu – ar sprādzi savilkta josta. Uz dzegas lasāms latīņu teiciens „CONCORDIA RES PARVAE CRESCUNT” – Rīgas Hipotēku biedrības devīze. Tulkojumā latviešu valodā šie vārdi izsaka atziņu „Vienprātībā mazas lietas (valstis) zeļ”.

Nams un tā sākotnējā vēsture saistīta ar bagāto un ietekmīgo Rīgas Hipotēku biedrību, kas 1913. gadā apvienoja aptuveni 4400 biedru un nekustamo īpašumu iegādei un namu celšanai izsniedza aizdevumus par 67 miljoniem Krievijas rubļu. Sekmīgas hipotekārās darbības dēļ jau 1911. gadā biedrība varēja domāt par reprezentatīva nama būvi, kurā būtu plašas bankas telpas un komfortabli dzīvokļi. Gruntsgabala vieta tika izvēlēta Nikolaja ielā, Strēlnieku dārzā – kanālmalā pie Vingrotāju ielas.



2. att. Nama būvvieta. Situācijas plāns: 1 – reālskola, 2 – Vingrotāju nams, 3 – Hipotēku biedrības nama būvvieta, 4 – Strēlnieku nams, 5 – meiteņu skola. 1911. gads



3. att. Nama būvvieta bija Strēlnieku dārza neiekārtotā teritorija, ko izmantoja pa kanālu piegādātās malkas glabāšanai. Ap 1911. gadu

Pēc dažu zemesgabalu atpirkšanas no Rīgas Strēlnieku biedrības Hipotēku biedrības sapulce 1911. gada 25. aprīlī / 8. maijā* pieņēma lēmumu par sava nama celtniecību.

Biedrības arhitektam Kārlim Ēmkem (*Karl Ehmcke*, 1852–1932) uzdeva izstrādāt jaunbūves būvprogrammu un projekta konkursa noteikumus. 2. / 15. jūnijā izsludināto projektu konkursu realizēja Rīgas Arhitektu biedrība. Pavisam līdz konkursa termiņa beigām 1. / 14. decembrī tika iesniegti 19 projekti. Pieci žūrijas komisijas locekļi – Hipotēku biedrības prezidents, biedrības direktors un trīs ievērojami Rīgas arhitekti – pirmo godalgu piešķīra latviešu arhitektam Eiženam Laubem (1880–1967).

Hipotēku biedrības direkcijas sēdē 1912. gada 13. / 26. janvārī tika nolemts uzdot trešās vietas ieguvējam arhitektam Augustam Vitem (*August Witte*, 1876–1969), izmantojot Laubes iekštelpu risinājumus, kopā ar arhitektu Kārli Ēmki veikt nama galīgā varianta projektēšanu.



4. att. Tomēr žūrijas komisijas slēdzienā teikts: „Iespaidīgajām fasādēm pietrūkst vienotības.” Arhitekta Eižena Laubes projekts. Hipotēku biedrības nama kopskats 1911. gads



5. att. Žūrijas komisija savā lēmumā atzinīgi novērtēja Eižena Laubes ideju par bankas kases zāles centrālo novietojumu, ap kuru bija grupētas pārējās bankas kantora telpas. Eižens Laube 1902. gadā

* Līdz 1918. gada 14. februārim pirmais norādītais datējums ir pēc t. s. vecā stila (Jūlija kalendāra).



6. att. Nama arhitekts Augusts Vite



7. att. Par godu vērienīgajām iesvētīšanas svinībām 1914. gada 8. / 21. februārī Ernsta Plātesa izdevniecība izdeva pastkarti ar nama attēlu

Augusta Vites projektu Hipotēku biedrības delegātu sapulce apstiprināja 1. / 14. martā, uzdodot viņam un Kārlim Ēmkem būvdarbu vadību.

Būvdarbus uzsāka 13. / 26. martā, un 22. septembrī / 5. oktobrī tika likts nama pamatakmens, kurā ievietoja svina kastīti ar sudraba monētām, dažu vietējo avižu eksemplārus un pamatakmens likšanas dokumentu. Namu būvēja mūrniekmeistara un būvuzņēmēja Krišjāņa Ķergalvja (1856–1936) firma. 22. decembrī / 4. janvārī svinēja spāru svētkus. Visu 1913. gadu notika nama iekšējās un ārējās apdares darbi. Būvmateriālu, konstrukciju un iekārtu piegādē, dažādu darbu izpildīšanā biedrība iesaistīja aptuveni 35 vietējos un ārzemju uzņēmumus.

Galvenos nama fasādes un iekštelpu dekoratīvi plastiskās apdares darbus veica tēlnieka Augusta Folca (*August Volz*, 1851–1926) tēlniecības un akmens apstrādes firma. Parādes kāpnes, smilšakmens kolonnas, fasādes cēlapmetums un mākslīgā akmens ornamentī, plašās vestibila kāpnes, pārējās kāpnes, zilgani pelēkā marmora apdare bankas darījumu zālē, kā arī daudzi citi ēkas elementi liecina par Folca firmas meistarību. Bankas zāles un citu telpu aprikošanu un iekārtošanu veica Berlīnes firma *Emil Heinicke*. 1914. gada februāra sākumā Rīgas Hipotēku biedrība iegāja Nikolaja ielas 3. nama telpās. Vērienīgās jaunās ēkas iesvētīšanas svinības notika 8. / 21. februārī.

Namu iesvētīja pareizticīgās baznīcas protohierejs un luterāņu virsmācītājs. Svinīgas runas teica Vidzemes gubernators Nikolajs Zvegincevs, Rīgas Hipotēku biedrības, Valsts bankas, Rīgas pašvaldības un kredītiestāžu pārstāvji. Par nama veiksmīgo arhitektonisko risinājumu un iekšējo grezno apdari vienisprātis bija gan vācu un krievu, gan latviešu preses izdevumi. Tomēr latviešu laikrakstos ieskanējās arī pa kritiskai notij. „Iesvētīšanai uzspiesta specifiski vāciska iezīme, kaut arī puse no Hipotēku biedrības biedriem ir latvieši, un latviešu kredītiestāžu priekšstāvji bija aicināti kā goda viesi. Nama iesvētīšanai vajadzēja notikt arī latviešu valodā,” 11. / 24. februāra numurā rakstīja „Dzimtenes Vēstnesis”.

Pirmā nama taksācija tika izdarīta 1914. gada martā, pēc tam nams taksēts vairākkārt. 1923. gada taksācijas protokolā teikts, ka tas ir četrstāvu nams ar apdzīvojamo pagrabstāvu. Pagalmā – divstāvu piebūve. Nama trīs augšējos stāvos ierīkoti dzīvokļi – pa diviem desmitistabu un diviem sešistabu katrā stāvā. Apakšējā stāvā – pa lielākai daļai bankas telpas, cokolstāvā – dzīvokļi un bankas telpas.

NAMS KARA UGUNĪS, VARU MAINĀS UN LATVIJAS VALSTS VEIDOŠANAS SĀKUMPOSMĀ

Pirmā pasaules kara laikā, vācu karaspēkam okupējot Rīgu, namam nekādi postījumi netika nodarīti. Pēc Latvijas Republikas proklamēšanas 1918. gada 18. novembrī Pagaidu valdība Sarkanās armijas iebrukuma dēļ 1919. gada pirmajās dienās bija spiesta pārcelties uz Liepāju. Ar Rīgas ieņemšanu lielinieki kļuva par stāvokļa noteicējiem Latvijas teritorijas lielākajā daļā, izvēršot nesaudzīgu teroru pret politiskajiem pretiniekiem, vācbaltiešiem un mantīgajiem iedzīvotājiem. Nikolaja iela aprīļa beigās tika pārdēvēta par Internacionāles ielu. Lielinieciskā Pētera Stučkas valdība februārī nacionalizēja visas privātās bankas. To operācijas un palikušos aktīvus pārņēma jaundibinātā Latvijas Sociālistiskās Padomju Republikas Tautas banka. Bijušās Hipotēku biedrības bankas namā atvēra Tautas bankas Rīgas kantora XIV nodaļu. Pārējos ēkas stāvos neilgu laiku tika izvietots Tautas izglītības komisariāts, bet no 23. februāra – Kara komisariāts ar visām nodaļām.

Kad 1919. gada 22. maijā vācu landesvērs (vācbaltiešu zemessardze) un dzelzsdīvīzija (vācu armijas brīvprātīgie karavīri) ieņēma Rīgu, namā izvietojās landesvēra trieciengrupas štābs. Igaunijas armijas un latviešu Ziemeļlatvijas brigādes Cēsu kaujās 23. jūnijā sagrautās vācu militārās vienības atkāpās uz Jelgavu. Ziemeļlatvijas brigāde 6. jūlijā ienāca Rīgā. 8. jūlijā no Liepājas atgriezās Latvijas Pagaidu valdība, un Hipotēku biedrības namā tūlīt tika iedalītas telpas ministru prezidentam, Valsts kancelejai, Ārlietu ministrijai un Iekšlietu ministrijai. 1920. gadā ministru prezidents ar Valsts kanceleju pārcēlās uz Rīgas pili, bet Iekšlietu ministrija – uz Aleksandra (no 1925. gada – Brīvības) ielu 37/39 (tagad – Brīvības iela 61).

Pirmais Latvijas Ārlietu ministrijas darbības posms no 1918. gada 19. novembra līdz 1919. gada jūlija vidum norisinājās lielākoties ārvalstīs. Sarežģītajā situācijā, kad Latvijā atradās vācu karaspēks un lieliniecišķās Krievijas armijas daļas tuvojās Rīgai, Latvijas valstiskās neatkarības nosargāšana diplomātiskā ceļā bija ārpolitikas galvenais uzdevums.

Kopš iecelšanas ārlietu ministra postenī 1918. gada 19. novembrī Zigfrīds Anna Meierovics darbojās Lielbritānijā, bet no 1919. gada janvāra – Latvijas delegācijā pie Parīzes miera konferences. Vienlaicīgi viņa vadībā tika nodibināti pirmie Latvijas informācijas biroji un pārstāvniecības ārvalstīs. Ārlietu jautājumus

Latvijā uzņēmās risināt ministru prezidents Kārlis Ulmanis, bet praktisko pusi un lietvedību nodrošināja Valsts kanceleja. Pirmie tehniskie priekšdarbi, lai Ārlietu ministrija varētu funkcionēt kā valsts pārvaldes iestāde, tika veikti 1919. gada jūlija vidū. Meierovics atgriezās Rīgā 23. jūlijā, un 29. jūlijā tika izdota ārlietu ministra pirmā pavēle par ierēdņu pieņemšanu darbā. Augusta sākumā tika izveidotas pirmās Ārlietu ministrijas struktūrvienības, bet augusta beigās izstrādāta ārlietu resora, t. i., ministrijas un pārstāvniecību ārvalstīs, struktūra, kā arī sastādīts štatu saraksts.



8. att. Zigfrīds Anna Meierovics savā darba kabinetā Ārlietu ministrijā. 1923. gada janvāris

No krievu karagūstekņiem un vācu kareivjiem Jelgavā saformētais karaspēks Pāveta Bermona-Avalova vadībā 1919. gada 8. oktobrī sāka uzbrukumu Rīgai. Pastāvot iebrukuma draudiem, Latvijas valsts valdības iestādes un ārvalstu pārstāvniecības 10. oktobrī evakuējās uz Cēsīm. No 87 Ārlietu ministrijas ierēdņiem 19 tomēr turpināja darbu Rīgā, nodrošinot sakarus un informācijas apmaiņu ar Cēsīm. Apšaudes laikā tika bojāts nama šifera jumts un mūra sienas, izbira vai ieleplaisāja logu stikli. Bermona avantūra cieta sakāvi, un jau 1919. gada novembrī namā atjaunojās normāls darba ritms.

Namā Latvijas brīvvalsts pirmajos gados norisinājās daudzi vēsturiski notikumi. 1920. gada 11. augustā Ārlietu ministrijas telpās otrajā stāvā tika parakstīts Latvijas Republikas un Krievijas Sociālistiskās Federatīvās Padomju Republikas Miera līgums.

Vēsts par valsts atzīšanu *de iure* Rīgu sasniedza vēlāk – 1921. gada 27. janvārī no Rīta. Valdības iestādes, arī Ārlietu ministrija, tūlīt pārtrauca darbu un tika slēgtas. Darbinieki kopā ar tautu pulcējās Esplanādē, lai dotos svinīgā gājienā uz Somijas, Itālijas, Francijas, Lielbritānijas un Beļģijas pārstāvniecībām, paužot sajūsmu un pateicību par Latvijas starptautiski tiesisko atzīšanu. Pa Nikolaja ielu garām Ārlietu ministrijas namam manifestanti devās uz Rīgas pili, kur viņus uzrunāja ministru prezidents Kārlis Ulmanis.



9. att. Līguma starp Latviju un Krieviju parakstīšana Ārlietu ministrijā. Rīga, 1920. gada 11. augusts. Laikraksts „Jaunākās Ziņas” tās dienas numurā vēstīja: „Parastās, samērā mazās istabās [...] ir uzkrītoši vienkārša iekārta: nekāda ārēja spožuma, tikai visnepieciešamākās istabas lietas. Šais vienkāršajās, bet latvieša dabai piemērotās un radnieciskās telpās izveidojies Latvijas miers ar padomju Krieviju.”



10. att. 1922. gada 28. jūlijā, dienā, kad Amerikas Savienotās Valstis atzina Latvijas valsti de iure, notika plaša tautas manifestācija gan pie ASV pārstāvniecības Jura (tagad – Jura Alunāna) ielā 1, gan pie Ārlietu ministrijas Nikolaja ielā 3

ĀRLIETU MINISTRIJA IEGŪST NAMA ĪPAŠUMA TIESĪBAS

Nama vēsturē sevišķi svarīgs un notikumiem bagāts bija 1923. gads. Nikolaja ielai gada otrajā pusē tika piešķirts izcilā tautsaimnieka, jaunlatviešu tautiskās kustības iedvesmotāja un aizsācēja Krišjāņa Valdemāra (1825–1891) vārds.



11. att. 1923. gada jūnijā ārlietu ministrs Zigfrīds Anna Meierovics sasauca Latvijas sūtņu pirmo konferenci. Tolaik Latvija bija diplomātiski pārstāvēta 21 ārvalstī, sūtniecības bija atvērtas 11 valstīs. Konferencē piedalījās seši sūtņi, trīs ģenerālkonsuli, viens pagaidu pilnvarotais lietvedis, Saeimas ārlietu komisijas priekšsēdētājs un vadošie Ārlietu ministrijas darbinieki. Latvijas sūtņu pirmās konferences dalībnieki pie Ārlietu ministrijas nama dārza pusē

Notika arī nama īpašnieku maiņa. No 1920. līdz 1923. gadam Ārlietu ministrija īrēja darba telpas no Hipotēku biedrības – pavisam septiņus dzīvokļus (pirmajā stāvā – vienu, otrajā, trešajā un ceturtajā stāvā – katrā pa diviem). Starp īrnieku un izīrētāju radās nesaskaņas, tāpēc 1923. gada 23. jūlijā tika izsludināts Saeimas pieņemtais likums par Rīgas Hipotēku biedrības nekustamās mantas Rīgā, Nikolaja ielā 3 atsavināšanu valsts vajadzībām. Nama īpašuma tiesības 1924. gada oktobrī tika apstiprinātas Latvijas valstij Ārlietu ministrijas personā. Rīgas Hipotēku biedrība 1924. gadā no Latvijas Bankas saņēma kompensāciju 757 773 latu apmērā.

1924. gadā tika dibināta un septembrī darbību uzsāka Latvijas Hipotēku banka – valsts ilgtermiņa kredītiestāde. Bankai tika ierādītas telpas Ārlietu ministrijas nama pirmā stāva labajā spārnā ar ieeju

pa labajām parādes durvīm. Kreisās parādes durvis veda uz Ārlietu ministriju. Vestibilā tika ierīkoti iezogojumi, lai vienas valsts iestādes apmeklētāji nevarētu nokļūt otrā iestādē. Latvijas Hipotēku banka 1935. gadā pārcēlās uz Jēkaba ielu 6/8. Tomēr līdz 1940. gadam Ārlietu ministrijas atskaitēs par nama dzīvokļu lietošanu Hipotēku banka uzrādīta kā četrpadsmit istabu lietotāja pirmā stāvā (ar piezīmi, ka praktiski šīs telpas netiek izmantotas).

Valsts kanceleja no Rīgas pils 1923. gadā pārcēlās uz Ārlietu ministrijas nama trešo stāvu. Tur divos dzīvokļos (16 istabās) tika izvietotas Valsts kancelejas un ministru prezidenta darba telpas un Ministru kabineta lielā sēžu zāle.

REMONTDARBI NAMĀ. DARBA KABINETU IZVIETOJUMS STĀVOS

Nama trešajā stāvā Valsts kancelejas telpās 1925. gada otrajā pusē–1926. gada pirmajā pusē notika vērienīgi remontdarbi. Elektriskās vēdināšanas sistēmas ierīkošanu un centrālā apkures un ūdensvada pārbūvi veica J. Neimaņa tehniskā darbnīca (Rīgā). Tika organizēts konkurss krāsošanas, tapsēšanas un citu remontdarbu izpildei. No desmit pretendentiem žūrijas komisija par piemērotāko atzina Ernesta Puriņa daiļkrāsošanas darbnīcu. Līgums ar Ernestu Puriņu tika noslēgts 1925. gada 12. oktobrī, paredzot, ka remonts ar firmas materiālu un darbaspēku tiks izdarīts divu mēnešu laikā no līguma noslēgšanas dienas.

Lietišķās mākslas meistars Jūlijs Madernieks (1870–1955) tika uzaicināts izstrādāt Valsts kancelejas astoņu telpu (divu sēžu zāli, trīs kabinetu, uzgaidāmās istabas, divu vestibulu) griestu un sienu ornamentāli dekoratīvo rakstu metus. Jūlijs Madernieks savā darbā apvienoja tautisko stilu ar Eiropā moderno *Art Déco*, panākot oriģinālu telpu dekorējumu.

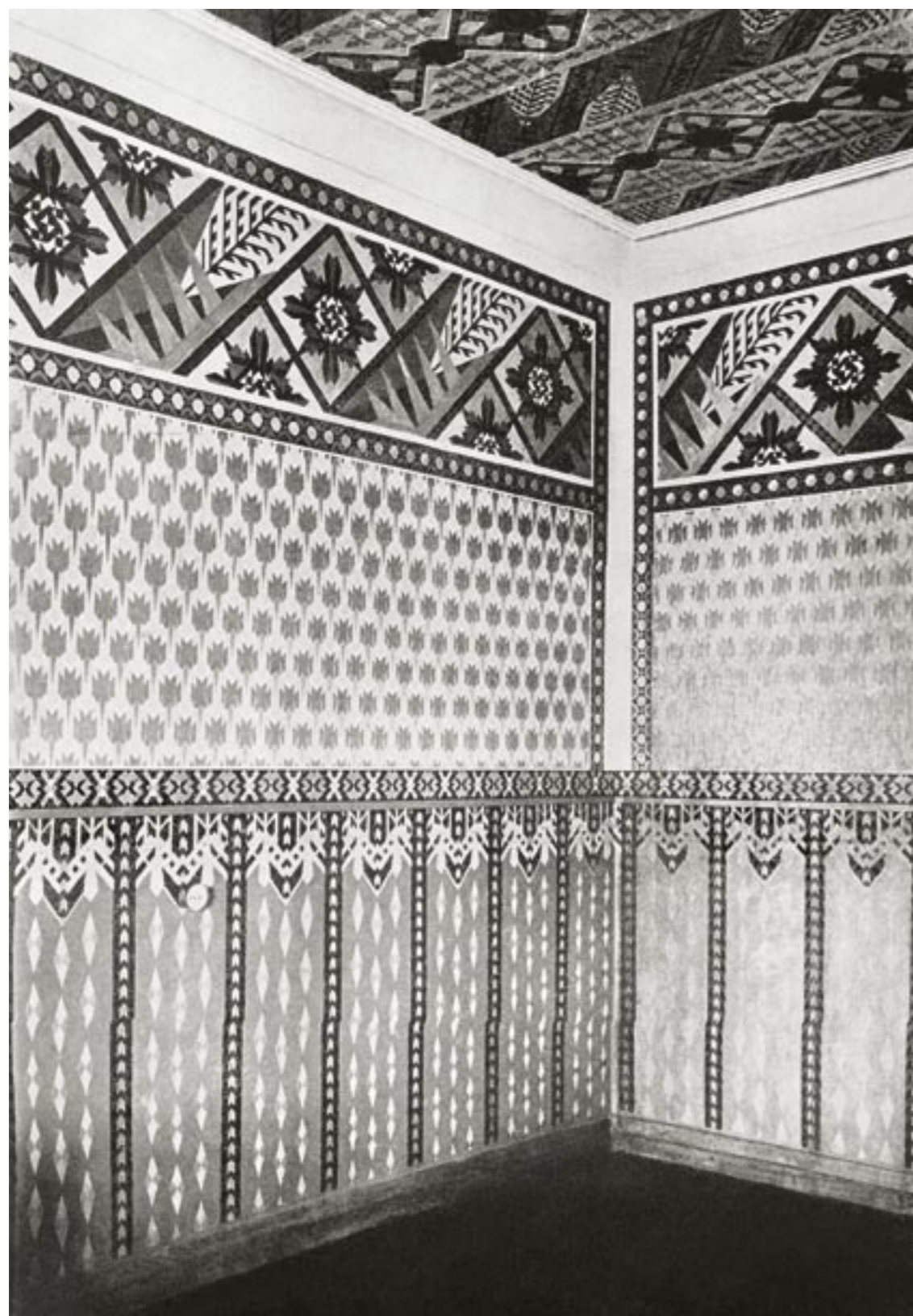
Jūlijs Madernieks vēlējās pilnībā radīt Valsts kancelejas telpu interjerus, izvietojot tur pēc viņa metiem darinātus tepiķus un mēbeles. Tomēr, kā žurnāla „Austrums” 1928. gada maija numurā rakstīja Jūlija Madernieka tuvs draugs publicists un komponists Emilis Melngailis, „Madernieka domātās grīdsegas ar pieskaņotām istablietām netika pieņemtas”. Mākslinieka veikumu tolaik pienācīgi nenovērtēja – prese klusēja, bet sabiedrība nesaprata.

Divdesmito gadu pirmajā pusē Ārlietu ministrijā strādāja 70–80 ierēdņi un darbinieki. Vēlāk viņu skaits pakāpeniski tika samazināts līdz 50 strādājošiem 1940. gadā. Ārlietu ministra darba kabinets bija nama otrā stāva 1. dzīvoklī.

Blakus ministra kabinetam atradās ģenerālsēkretāra un Administratīvā departamenta direktora kabineti. Divos dzīvokļos – visas Administratīvā departamenta nodaļas un ministrijas arhīvs, kā arī Politiskā departamenta Austrumu nodaļa. Politiskā departamenta vadība ar Rietumu un Baltijas valstu nodaļām izvietojās trešā stāva 3. dzīvoklī. Līgumu departamenta divas nodaļas un Politiskā departamenta Preses



12. att. Vienlaicīgi ar Valsts kancelejas telpām Ernesta Puriņa darbnīcas strādnieki remontēja arī ministru prezidentam paredzēto desmitistabu dzīvokli ceturtajā stāvā. Daiļkrāsotāji sienu apmales veidoja, lietojot šablonus un „no brīvas rokas izkrāsojot rozēs”. Dekoratīvais krāsojums ar rozēm tika atklāts restaurācijas gaitā 2006. gadā



13. att. Ministru kabineta uzgaidāmās telpas. Krāsas: brūni dzelteni sidrabots kamertonis. Arī pārvējo telpu griestus un sienas rotāja dažādas ornamentālas figūras: trīsstūri, skujiņu un citi raksti. Aktīvo ornamentālo blīvumu papildināja spilgtas krāsas. Sarkans, zaļš un zelts dominēja ministru prezidenta pieņemamajā kabinetā, dzeltens, oranžs, melns un balts – mazajā kabinetā, bet zilzaļš, melns ar zeltu – mazajā sēžu zālē



nodaļa aizņēma vienu dzīvokli ceturtajā stāvā. Ārzemju pasu nodaļa līdz pāriešanai 1926. gada aprīlī Iekšlietu ministrijas pakļautībā strādāja pirmā stāva 7. dzīvokli (ar ieeju no Vingrotāju ielas). Vēlāk turpārgāja 1931. gadā dibinātā Konsulārā nodaļa (līdz tam konsulārās funkcijas pildīja Politiski ekonomiskā departamenta Austrumu, Rietumu un Baltijas valstu nodaļas). Nama pirmajā stāvā atradās arī ministrijas bibliotēka.

14. att. Jūlija Madernieka sienu un griestu ornamentālā risinājuma paraugs



15. att. Mārgera Skujenieka valdība (1931. gada decembris–1933. gada marts) Valsts kancelejas telpās



16. att. Jaunas mēbeles Valsts kancelejas reprezentācijas telpām tika iegādātas 1928. gadā. Tās bija veidotas tautiskā stilā pēc tolaik populārā mēbeļu nozares speciālista Paula Rubja (1879–1970) metiem

PARLAMENTĀRISMA KRĪZE UN AUTORITĀRAIS REŽĪMS TRĪSDESMITO GADU OTRAJĀ PUSĒ

Atzīmējot svarīgākos notikumus Latvijas valsts vēsturē, vienmēr nākas minēt Ārlietu ministrijas namu. No šī nama ministru prezidents un ārlietu ministrs Kārlis Ulmanis 1934. gada 15. maija naktī vadīja apvērsumu, likvidējot parlamentārismu un iedibinot valstī autoritāro režīmu. Apvērsuma politiskie vadītāji (kara ministrs Jānis Balodis, iekšlietu ministrs Vilis Gulbis, Saeimas deputāti Alfreds Bērziņš un Marģers Skujenieks) darbojās nama ceturtajā stāvā ministru prezidenta Kārļa Ulmaņa dienesta dzīvokļa ēdamistabā, kuras logi izgāja uz Vingrotāju ielu. Ārlietu ministrijas telpās otrajā stāvā bija apvērsuma militārās vadības centrs ar Vidzemes divīzijas komandieri un Rīgas garnizona priekšnieku pulkvedi Krišjāni Berķi priekšgalā. Ministru kabineta 1934. gada 25. oktobra lēmums svītvoja 26. janvāri, Latvijas *de iure* dienu, no svinamo dienu saraksta un noteica, ka turpmāk svinams 15. maijs – Nacionālās vienības un valsts atjaunošanas diena.



17. att. Kārlis Ulmanis uzrunā manifestācijas dalībniekus uz nama parādes kāpnēm 15. maija apvērsuma pirmajā gadadienā. 1935. gada 15. maijs

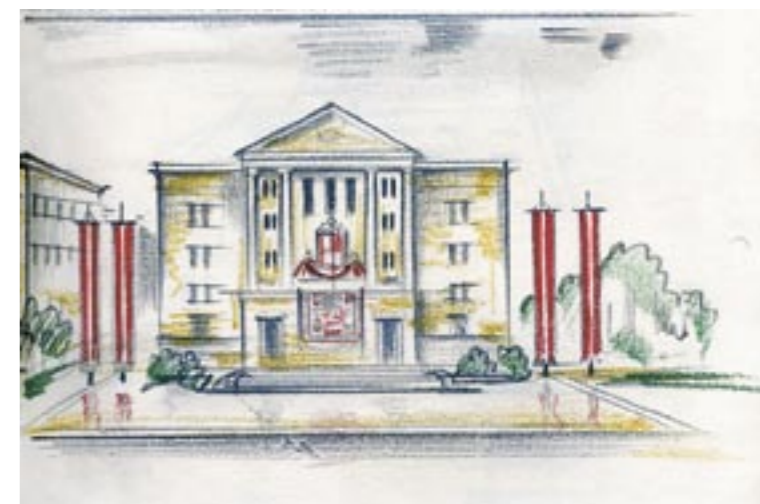
1934. gada 12. septembrī Ženēvā tika noslēgts Saprašanās un sadarbības līgums starp Latviju, Lietuvu un Igauniju, ko pieņēms dēvēt par Baltijas Antanti.



18. att. Pildot Baltijas Antantes līguma 2. pantu, līgumslēdzējas valstis divas reizes gadā rotācijas kārtībā rīkoja ārlietu ministru konferences. Kad pienāca kārtā tās organizēt Rīgā, konferences sēdes tika noturētas Ārlietu ministrijā. Baltijas valstu ārlietu ministru konferences dalībnieki sēdē. Rīga, 1936. gada 9.–11. decembris

1935. gada vasarā, kad notika Latvijas sūtņu otrā konference, Latvija bija diplomātiski pārstāvēta 26 ārvalstīs, no tām sūtniecības darbojās 12 valstīs un Ženēvā – pastāvīgā delegācija pie Tautu Savienības. Konferencē piedalījās 13 sūtņi un Ārlietu ministrijas vadošie darbinieki. Referēja ģenerālsēkretārs Vilhelms Munters, galavārdu teica ministru prezidents un ārlietu ministrs Kārlis Ulmanis.

1938. gadā vērienīgi tika svinēta Latvijas Republikas pasludināšanas divdesmitgade.



19. att. Svarīgāko valsts iestāžu ēku dekorāciju skīču izstrādāšana Latvijas valsts divdesmitgades svinībām tika uzticēta arhitektam un māksliniekam Sergejam Antonovam (1884–1956). Nama dekorējuma skice



20. att. Pāri Krišjāņa Valdemāra ielai no Nacionālā teātra līdz Kalpaka bulvārim tika izvilktas troses ar spuldzēm. Tumsšajās diennaktīs stundās namus izgaismoja ar prožektoriem un svecēm. Izgaismotais Valdības nams svētku laikā

NAMA IEDZĪVOTĀJI LATVIJAS BRĪVVALSTS GADOS

Tiesības dzīvot ministru prezidentiem viņu prezidentūras laikā paredzētajā 5. dzīvoklī no 1926. gada izmantoja Hugo Celmiņš, Alberts Alberings un Marģers Skujenieks, bet vairākkārt un visilgāk – Kārlis Ulmanis (kopš 1936. gada – Valsts un ministru prezidents). Valsts kancelejas direktora Dāvida Rudziša dēls Dainis Rudzītis savā atmiņu grāmatā „Ar jaunieša skatu” raksta: „Ulmanim personisko mantu bija tik maz, ka, pārceļoties uz ministru prezidenta dzīvokli, viņš noīrēja vienu ekspresi, kas ar rokas ratiņiem pārcēla visu Ulmaņa mantību uz Ārlietu ministrijas namu.” 1939. gada rudenī Kārlis Ulmanis pārgāja dzīvot uz Rīgas pili. Visus brīvvalsts gadus ārlietu ministri, sākot ar Zigfrīdu Annu Meierovicu, dzīvoja savā oficiālajā rezidencē – Krišjāņa Valdemāra ielas 13. namā (no 1936. gada – 11a).



21. att. Nama ceturtajā stāvā sešstabu dzīvoklī no 1923. līdz 1939. gadam dzīvoja Valsts kancelejas direktora Dāvida Rudzīša ģimene.

Dāvids Rudzītis ar kundzi Annu, dēliem Sigurdu un Daini 1938. gada novembrī

22. att. Iedzīvotāju bērni pie nama aizmugures durvīm.

No kreisās: Sigurds Rudzītis, Gunārs Meierovics, Dainis Rudzītis un Valsts kancelejas durvju sarga Jēkaba Aužēļa dēls Eižens

Namā kopš 1923. gada sāka piešķirt dzīvokļus amatos esošajiem Valsts kancelejas un Ārlietu ministrijas augsta ranga vadošajiem darbiniekiem, kā arī apkalpošajam personālam. Astoņpadsmit gadus namā dzīvoja visu Latvijas brīvvalsts ministru prezidentu (no 1936. gada – arī Valsts prezidenta) adjutants Miervaldis Lūkins, nedaudz mazāk – līdz 1939. gadam – Valsts kancelejas direktors Dāvids Rudzītis. Pēc Zigfrīda Annas Meierovica traģiskās bojāejas viņa atraitnei Annai Meierovicai ar trīs bērniem 1926. gadā tika iedalīts 10. dzīvoklis nama otrajā stāvā, pēc trīs gadiem Anna Meierovica pārcēlās uz ceturtā stāva 13. dzīvokli, ko īrēja līdz 1937. gada septembrim.

Namā bija dzīvokļi arī tām Ārlietu ministrijas amatpersonām, kas attiecīgajā laikposmā ieņēma ministrijas ģenerālsēkretāra, Administratīvi juridiskā departamenta direktora, Administratīvās un protokola nodaļas un Rietumu nodaļas vadītāju posteņus. Pirmais 1922. gadā ceturtā stāva 13. dzīvoklī ieņāca departamenta direktors Roberts Liepiņš un dzīvoja tur septiņus gadus. Visilgāk – deviņus gadus – sākot ar 1931. gadu, otrā stāva 10. dzīvoklī ieņēma Jānis Tepfers, sākotnēji nodaļas vadītājs, vēlāk departamenta direktors, bet no 1936. gada – ģenerālsēkretārs.

Trešā stāva 12. dzīvokļa saimnieki mainījās biežāk – tur kopš 1925. gada dzīvokļa atslēgas uz pāris gadiem cits citam nodeva nodaļu vadītāji Ludvigs Ēķis, Pēteris Oliņš un Jūlijs Feldmans. Šajā dzīvoklī 1930. gadā pēc arhitekta Eižena Laubes projekta tika veikts remonts. Pēc remonta no 1931. līdz 1933. gadam

tas bija ģenerālsēkretāra Hermaņa Albata dzīvoklis. Tad vienu gadu tur dzīvoja Administratīvi juridiskā departamenta direktors Ludvigs Sēja, bet pēc tam, līdz 1936. gadam, – ģenerālsēkretārs Vilhelms Munters. Pakāpeniski tika apdzīvots arī cokolstāvs. Tur trīsdesmito gadu vidū bija 13 dzīvokļi (četri vienistabas un deviņi divistabu), kas bija paredzēti četriem Valsts kancelejas un deviņiem ministrijas darbiniekiem: šoferim, telefona pārzinim, centrālapkures mašīnistam, ziņnesim, sētniekam, durvju sargam un citiem.

LATVIJAS OKUPĀCIJA UN ANEKSIJA. ĀRLIETU MINISTRIJAS LIKVIDĀCIJA

1940. gadā nepilnos divos vasaras mēnešos radikāli mainījās Latvijas starptautiski tiesiskais statuss. 17. jūnijā valsts tika okupēta un zaudēja neatkarību *de facto*. 1940. gada 21. jūnijā darbu uzsāka padomju okupantu emisāru izveidotā jaunā valdība (ministru prezidents un ārlietu ministra vietas pagaidu izpildītājs profesors Augusts Kirhenšteins).

21. jūnijā vispirms pie PSRS sūtniecības, pēc tam pie nama Krišjāņa Valdemāra ielā 3 notika Latvijas Komunistiskās partijas organizētā Rīgas strādnieku un citu iedzīvotāju demonstrācija.



23. att. No nama balkona Augusts Kirhenšteins nolasīja uzrunu demonstrantiem, paziņojot, ka vecā valdība ir kritusi un jaunās valdības uzdevums ir atjaunot vispārdemokrātiskās tiesības un brīvības. Pat mājienu līmenī netika minēti pasākumi valsts sociāli ekonomiskās un politiskās sfēras socializēšanas virzienā un Latvijas iekļaušana PSRS sastāvā



24. att. Demonstrācijas kopskats pie Valdības nama. 1940. gada 21. jūnijs



1940. gada 5. augustā Latvija tika anektēta PSRS, un tūlīt pēc tam sākās Ārlietu ministrijas oficiālā likvidācija. Ministrijas arhīvs septembrī 266 kastēs tika nosūtīts uz Maskavu PSRS Ārlietu tautas komisiāriāta rīcībā, bet ministrijas likvidācijā strādājošie pārcēlās uz Tiesu pili. Pamatojoties uz Ministru kabineta 9. augusta lēmumu, Ārlietu ministrijas nams 26. septembrī ar aktu tika nodots Latvijas Komunistiskās partijas Centrālajai komitejai.



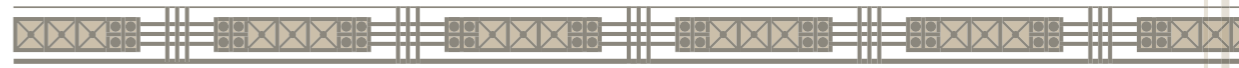
25. att. Daudzi 1940. gadā diplomātiski konsulārajā dienestā esošie, kā arī bijušie ierēdņi un darbinieki tika pakļauti nežēlīgām represijām. Līdz 1941. gada 14. jūnijai masveida deportācijām jau bija apcietināti 19 vadošie ministrijas darbinieki. 14. jūnijā uz PSRS soda nometnēm tika nosūtīti 26 cilvēki. Cietumos un soda nometnēs neciešami smagos apstākļos, nesagaidot lietu izmeklēšanu, gāja bojā 20 ārlietu dienesta darbinieki. Ar tiesas spriedumu vai Sevišķās apspriedes ārpustiesas nolēmumu tika nošauti 11 Latvijas diplomāti. No represētajiem tikai 11 personām pēc soda izciešanas izdevās atgriezties Latvijā.

2003. gada 27. janvārī atklātā, tagad nama foajē uzstādītā piemiņas plāksne ar 51 represētā ārlietu dienesta darbinieka uzvārdu un dzīves datiem

1941. gada jūnija beigās–jūlija sākumā Latvija nonāca vācu okupantu varā. Baltijas valstu pārvaldei izveidotajā reihskomisariātā *Ostland* (t. i., Austrumzeme) Latvija ietilpa kā viena no tā četriem ģenerālapgabaliem.



26. att. Krišjāņa Valdemāra iela ieguva Hermaņa Gēringa ielas nosaukumu, bet tās 3. namā ievācās Vācijas bruņoto spēku – Vērmahta – Ostlandes pavēlniecība un Rīgas komandantūra. Vācu karaspēka parāde pie Vērmahta Ostlandes pavēlniecības nama Rīgas ieņemšanas pirmajā gadadienā 1942. gada 1. jūlijā



KOMPARTIJAS CENTRĀLKOMITEJA ATKAL NAMĀ

Pēc Sarkanās armijas ienākšanas 1944. gada oktobrī Rīgā namā atgriezās Latvijas Komunistiskās partijas Centrālā komiteja. No piecdesmito gadu vidus nama pirmajā un daļēji arī otrajā stāvā tika izvietota Latvijas Ļeņina Komunistiskās jaunatnes savienības Centrālā komiteja. Nams tika pielāgots partijas aparāta vajadzībām, ienesot izmaiņas nama fasādē. Frontona ornamentālajā cilnī tika likvidēti Hipotēku biedrības simbolikas elementi, atstājot vien pilnības raga dekoru. Latīņu teiciens „*CONCORDIA RES PARVAE CRESCUNT*” no dzegas tika nokalts.



27. att. Nams okupācijas gados ar LPSR karogu

Nelielas pārmaiņas skāra iekštelpu apdari. Izdarot kosmētisko remontu, tika nomazgāti vai pārklāti ar apmetuma kārtu gan Jūlija Madernieka raksti bijušās Valsts kancelejas telpās, gan ministru prezidentu dzīvokļa dekoratīvā apdare. Nacionālā romantisma un *Art Déco* šarms tika pilnīgi izskausts, tā vietā valdīja vienkāršoti tonāls interjers. Cokolstāvā tika ierīkota ēdnīca darbiniekiem un kinozāle.

1972. gada 19. jūnijā LPSR Ministru padomes Lietu pārvalde Rīgas pilsētas Darbaļaužu deputātu padomes bilancē nodeva „administratīvo ēku Gorkija ielā 3 ar 293 616 rubļu lielu bilances vērtību”. Ar Rīgas pilsētas Izpildkomitejas 1974. gada 28. oktobra lēmumu nams tika iekļauts vietējās

28. att. Gavām namam pa Gorkija ielu, kā 1953. gadā tika pārdēvēta Krišjāņa Valdemāra iela, padomju valsts svētku reizēs brauca Rīgas garnizona motorizētā artilērija, maršēja virsnieku, karaskolas kursantu un kājnieku rotas, saformētās skolēnu, studējošās jaunatnes un darbaļaužu kolonnas. Vispasauls darbaļaužu svētki 1955. gada 1. maijā





29. att. Pirmajā stāvā tika ierīkota sēžu zāle ar padomju laikā iecienītajiem plastiskā dekora simboliem griestu ielocē – sirpi un āmuru un piecstaru zvaigzni

nozīmes arhitektūras pieminekļu sarakstā. 1974. gada novembrī Komunistiskās partijas Centrālā komiteja pārcēlās uz jaunuzcelto ēku Kirova (tagad – Elizabetes) ielā 2, bet Komjaunatnes centrālkomiteja – uz Kirova ielu 45/47. Tomēr partijas auru Gorkija ielas 3. namā tika uzturēta arī turpmāk, jo pēc Centrālkomitejas aiziešanas tajā iekārtojās Kompartijas Rīgas pilsētas komiteja.

NAMA SAIMNIEKS – RĪGAS PILSĒTAS IZPILDKOMITEJA



31. att. Pirmā stāva mazās sēžu zāles interjers. 1980. gada novembris



30. att. Kā neatņemamas interjera sastāvdaļas tika izmantotas Kompartijas vadona un padomju valsts dibinātāja Ļeņina skulptūras un krūšutēli gan pirmā stāva vestibila ovātajā nišā, gan sēžu zālē. Svētku reizēs Ļeņina tēls greznoja arī ēkas fasādi. Kompartijas un valdības vadītāji sveic PSRS nodibināšanas 50. gadadienai un Dziesmusvētku simtgadei veltīto Padomju Latvijas VII Dziesmusvētku (faktiski XVI Dziesmusvētku) gājiena dalībniekus 1973. gada 21. jūlijā

Par nama saimnieku no 1974. gada kļuva Rīgas pilsētas Darbaļaužu (no 1976. gada – Tautas) deputātu padomes izpildkomiteja. Pārceļšanās uz namu notika vienlaicīgi ar kosmētisko remontu atsevišķās telpās, kas bija saņemtas ļoti sliktā stāvoklī. Pirmajā stāvā labiekārtoja lielo un mazo sēžu zāli, vestibila nišā tika uzstādīts dekors ar uzrakstu „RĪGA” un Ļeņina ordeņa attēlu dekora augšējā daļā. (Rīgas pilsēta vairākkārt tika apbalvota ar Ļeņina ordeni.)



32. att. Sešdesmitajos gados aizsāktie Kompartijas sakari ar Rostokas, Ruses, vēlāk arī Ščecinas apgabaliem attīstījās, un sadarbībā tika iesaistītas arī pilsētu pārvaldes. Rīgas sadraudzības pilsētu delegācijas bieži viesojās Rīgas pilsētas Izpildkomitejā. Rostokas pilsētas delegācija Rīgas pilsētas Izpildkomitejas vestibilā. 1980. gada novembris

Pēc iepriekšējās izpētes astoņdesmitajos gados tika veikts iekštelpu kapitālais remonts un daļēja restaurācija. Pirmā stāva vestibilā atjaunoja gaismas jumtu. Lielajā un mazajā sēžu zālē izveidoja jaunu interjeru, kurš tika saglabāts līdz pat 2004. gadam. Pēc interjerista Ausekļa Ozoliņa metiem Rīgas Dekoratīvās mākslas kombināts izgatavoja greznas mēbeles. Kombināts „Māksla” pēc īpaša pasūtījuma darināja gobelēnus un logu aizkarus. Tika iegādāts jauns sanāksmju pulkstenis (kaktēlnieks Aivars Šmits). Sienas ieguva jaunu, nedaudz košāku krāsojumu. Augšējā – ceturrtā – stāva gaitenī ozolkoka panelējumu nomainīja ar finierēto. Tika saglabātas oriģinālās ārdurvis ar slīpētajiem stikliem, bet iekšētajās daļu veco oriģinālo oderēto durvju nomainīja ar balti krāsotām.

Bija paveikts ievērojams darbs, kas iezīmēja svarīgu pavērsienu ēkas apsaimniekošanā – tika atzīta nama iekšējās apdares elementu mākslinieciskā vērtība un uzsākts pakāpenisks to atjaunošanas process.

ATMODAS LAIKS. RĪGAS DOME

Tautas trešās atmodas laikā 1989. gada oktobrī Gorkija iela atguva savu agrāko nosaukumu – Krišjāņa Valdemāra iela. Pēc pirmajām daļēji demokrātiskajām 1989. gada 10. decembra pašvaldību vēlēšanām 1990. gada 16. februārī darbu uzsāka jaunievēlētā Rīgas pilsētas Tautas deputātu padome. Par tās priekšsēdētāju ievēlēja Latvijas Tautas frontes pārstāvi tiesnesi Andri Teikmani.

33. att. Rīgas domes (no 1992. gada) priekšsēdētājs Andris Teikmanis savā darba kabinetā otrajā stāvā. 1994. gada 12. jūlijā Teikmanis iestājās Latvijas diplomātiskajā dienestā. Bija vēstnieks Vācijā un Krievijā, kopš 2008. gada decembra – Ārlietu ministrijas valsts sekretārs





1990. gada 27. februārī stājās spēkā Latvijas PSR Augstākās padomes pieņemtais likums par Latvijas brīvvalsts karogu kā oficiālo valsts karogu. Pēc piecdesmit gadiem sarkanbaltsarkanais karogs atkal plīvoja virs 3. nama Krišjāņa Valdemāra ielā.

1990. gada 4. maijā tika pasludināta Latvijas Republikas Neatkarības deklarācija. 1991. gada augusta pretlikumīgais valsts apvērsuma mēģinājums PSRS cieta krahā. 21. augustā Latvijas Republikas Augstākā padome pieņēma Konstitucionālo likumu par Latvijas Republikas valstisko statusu, bet 23. augustā – lēmumu par Latvijas Komunistiskās partijas antikonstitucionālo darbību Latvijas valstī.

34. att. Sarkanbaltsarkanā karoga pacelšana virs Rīgas pilsētas Izpildkomitejas ēkas. 1990. gada 27. februāris



35. att. Pēc Rīgas pašvaldības pieprasījuma Kompartijas Rīgas pilsētas komitejai 1990. gada jūnijā nācās aiziet no nama

Latvijas Republikas Augstākās padomes 1992. gada 10. jūnija likums ievadīja galvaspilsētas Rīgas pašvaldības reformu. Pie nama galvenās ieejas durvīm pirmoreiz tika piestiprināta marmora plāksne ar uzrakstu „RĪGAS DOME”.

Deviņdesmito gadu vidū tika veikta vadošo darbinieku kabinetu iekārtu nomaiņa pret laikmetīgāku biroju mēbeļu izlasi. Kaut arī jauninājumi un pārveides iekšējās notika, tas ēkas kopējam tēlam nekaitēja. Būtiski, ka tika saglabāta kopējā telpiskā noskaņa pirmā stāva vestibulā, kāpnes ar eleganto liфта apdari un gaismekļiem. Pirmā stāva sēžu zālēs netika mainīts astoņdesmitajos gados veidotais interjers.



36. att. Pirmā Rīgas domes Valde pie ieejas namā. 1994. gada maijs



37. att. Rīgas domes lielā sēžu zāle. 1993. gada foto



38. att. Rīgas domes mazā jeb Valdes sēžu zāle. 1995. gada foto



39. att. 1994. gada 27. maijā Domes vestibīlā rīdzinieku apskatei tika izstādīti Rīgas pašvaldības vadītāju portreti, sākot ar Rīgas pilsētas galvas no 1890. līdz 1901. gadam Ludviga Vilhelma Kerkoviusa portretu. Vēlāk portretu galerija tika novietota pirmā stāva Valdes sēžu zālē

Latvijas Republikas Augstākās padomes Prezidijs jau 1991. gada 16. septembrī pieņēma lēmumu: „Nodot līdz 1991. gada 1. oktobrim Krišjāņa Valdemāra ielas namu Latvijas Republikas Ārlietu ministrijas rīcībā.” Tomēr, realizējot šo lēmumu dzīvē, vajadzēja ņemt vērā Rīgas domes un tās Valdes pamatotās prasības par pilsētas pašvaldības augstāko institūciju izvietojumu jaunās, piemērotās telpās. 2003. gada rudenī tika pabeigta jaunās Domes ēkas celtniecība Rātslaukumā 1. 2004. gada 1. janvārī Ārlietu ministrija atguva savu vēsturisko namu.



40. att. Rīgas domes darbinieki pie pilsētas galvas un lielvecākā (1936–1940) Roberta Liepiņa portreta. No 1919. līdz 1936. gadam Liepiņš bija ārlietu dienestā (departamenta direktors, sūtnis)



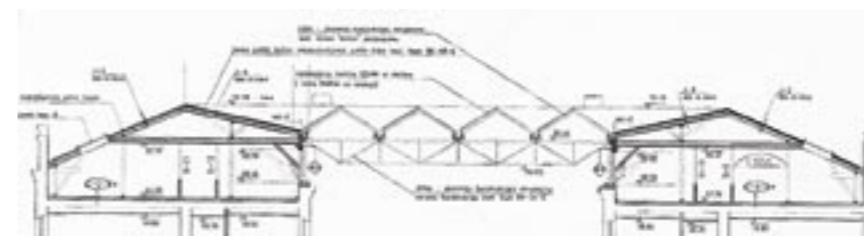
41. att. Vērienīgi un plaši 2001. gada augustā tika svinēta Rīgas 800 gadu jubileja. Sanktpēterburgas pilsēta Rīgai dāvināja izcilā latviešu dzejnieka, Rīgas domnieka (20. gadsimta divdesmitie gadi) Raiņa bronzas bisti. Rainis, tāpat kā daudzi citi ievērojami 19. gadsimta un 20. gadsimta sākuma latviešu inteliģences pārstāvji, savulaik studēja un absolvēja Sanktpēterburgas Universitāti. Uz tumši sarkanās granīta kolonnas uzstādītā biste tika novietota Rīgas domes vestibīla nišā



42. att. Ārlietu ministrijas preses konferenču zāle. 2008. gads

NAMA ATJAUNOŠANA

Projektēšanas darbus izpildīja AS „LX GRUPA” (valdes priekšsēdētājs Mārcis Apsītis, projekta galvenā arhitekte Baiba Maike, arhitekti Ainārs Āboliņš un Jānis Apsītis, Ievas Cucures-Erleckas interjers). Būvniecības darbus veica SIA „Skonto būve” (valdes priekšsēdētājs Guntis Rāvis, viceprezidents Ivars Millers, būvdarbu vadītājs Modris Seļakovs).



43. att. Strīklotā pagalma pārseguma rasējums. 2005. gads. Arhitekte Baiba Maike



44. att. Ēkas atjaunošanas projekta galvenā arhitekte Baiba Maike



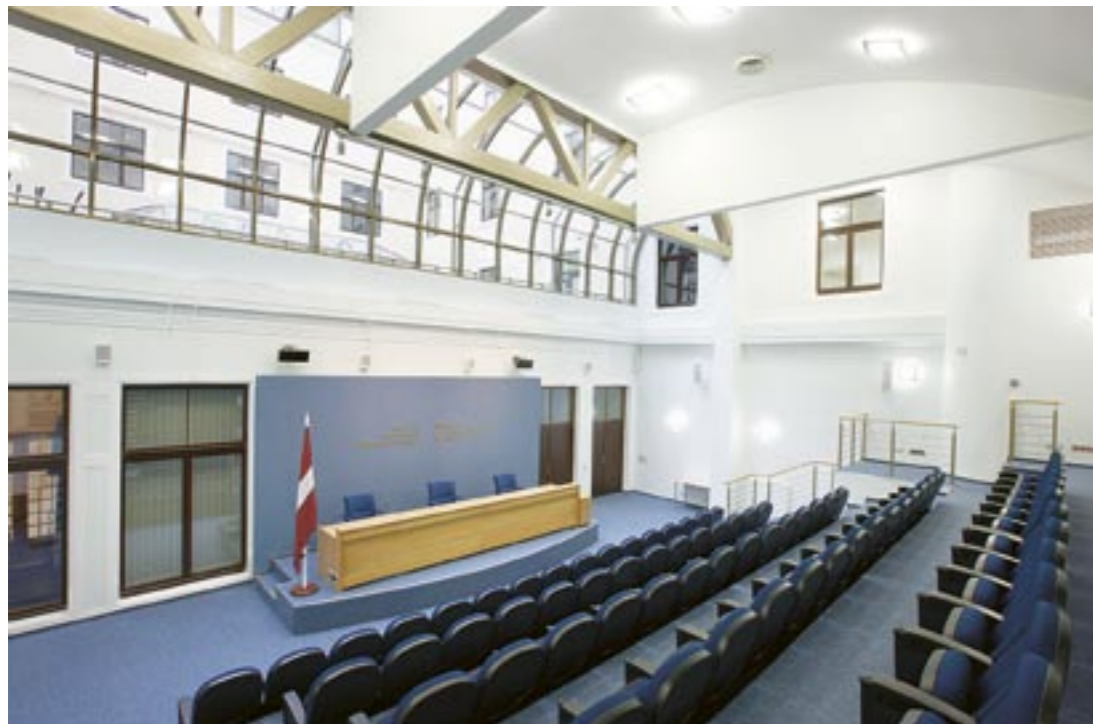
2006. gada 6. aprīlī ārlietu ministrs Artis Pabriks un valsts sekretārs Normans Penke svinīgi atklāja būvdarbu uzsākšanu Ārlietu ministrijas vēsturiskajā ēkā Krišjāņa Valdemāra ielā 3.



45.-47. att. Ministra kabinetā trešajā stāvā ārlietu ministrs Artis Pabriks iemūrēja sienā vēstījumu nākamajām paaudzēm, „Latvijas Vēstneša” 2006. gada 6. aprīļa numuru un desmit latu sudraba piemiņas monētu. „Latvijas diplomātu atgriešanās savā vēsturiskajā mājvietā notiek vienlaikus ar mūsu ārpolitikas sasniegumiem, saskaroties ar jauniem izaicinājumiem. Lai šī ēka ir spēcīgs pamats mūsu Latvijas tālākiem panākumiem starptautiskajā arēnā mūžīgi mūžos,” teikts vēstījumā.

Valsts sekretārs Normans Penke (no kreisās) un ārlietu ministrs Artis Pabriks

Rekonstrukcijas un restaurācijas projektā bija plānots kapitāli atjaunot iekštelpas un nomainīt inženierkomunikācijas. Bez tam ēka bija jāpielāgo tām mūsdienu prasībām, kādas tiek izvirzītas ārlietu resora darbības nodrošināšanai: jāizveido drošības sistēmas, datortīkli, ugunsdzēsēšanas sprinkleru sistēma.



48. att. Viens no veiksmīgajiem ēkas rekonstrukcijas risinājumiem ir preses konferenču zāle. Zāle izvietota iekšpagalmā, ko pārse dz stikla jumts, tādējādi izteiksmīgi eksponētas fasādes un ēka uztverama kā viens veselums



49. att. Iekšējā pagalma vidū virs pirmā stāva pārseguma izveidota telpa atpūtai un sarunām nepiespiestā gaisotnē



50. att. Bēniņos, izbūvējot ēkas piekto stāvu, saglabātas oriģinālās koka sijas un balsti. Izveidotas mazas un kompakts biroja telpas



Veidojot nama interjeru, bija jāizvēlas, pie kāda konteksta palikt – 20. gadsimta sākuma vai padomju laika piecdesmito un astoņdesmito gadu uzslāņojumiem. Ieejas kāpņu telpas, pirmā stāva vestibils un reprezentācijas telpas atguvušas savu sākotnējo veidolu. Veikta gaismas ķermeņu, seifa durvju, kabinetu durvju un koka paneļu attīrīšana.



51. att. Restaurācijas gaitā rūpīgi atjaunota vējtvera marmora apdare, attīrītas terraco grīdas, kurās kādreizējās plaisas meistarīgi aizpildītas. Salaboti arī gaismas griesti virs vestibila (agrākā bankas operāciju zāle, ko šodien pieņemts dēvēt par Ārlietu ministrijas foajē)



52. att. Nama foajē atguvis savu spožumu. Karogi ovālajā nišā (kreisajā pusē) simboliski akcentē Latvijas valsts stabilo iekļaušanos starptautisko attiecību sistēmā



53. att. Līfīta šahtas metālkaluma režģis un izsmalcinātās kāpņu margas veidotas jūgendstila ģeometriski ornamentālo rotājumu izteiksmē



54.–55. att. Otrā, trešā un ceturrtā stāva vestibilā restaurēti jūgendstila kamīni



56. att. Pie sanāksmju zāles trešajā stāvā izvietota Latvijas Republikas ārlietu ministru fotoportretu galerija



Kinozāles vietā cokolstāvā iekārtotas arhīva telpas. Pagraba telpu sakārtošana prasīja pamatīgus hidroizolācijas darbus. Tika atrakti ārējo sienu pamati un mūrī pa visu ārējo perimetru veiktas īpašas injekcijas, lietojot vācu firmas *SCHOMBURG* tehnoloģiju.

2006. gadā rekonstrukcijas un restaurācijas darbu laikā pirmā stāva sēžu zālē, atsedzot paneli, strādnieki atrada uzrakstu: „Es iebraucu Rīgā kā nabaga malēnietis un sapņoju kļūt bagāts. Bet pirtī pazaudēju visu savu algu. Piedalos būvē kā mācekļis. H. Vijupe, 1935. 6. dec.” Tas bija drastisks un asprātīgs tālaika būvstrādnieku sveiciens amata brāļiem mūsdienās.



57.–58. att. 2008. gadā pirmā stāva lielā sēžu zālē tika nosaukta par Meierovica zāli, tādējādi godinot izcilā valstsvara un diplomāta piemiņu. Zāles gala nišā ievietotā dekoratīvā stikla plāksnē ar palielinātu Zigfrīda Annas Meierovica parakstu (faksimilu) simboliski apliecina šīs personības lomu Latvijas valstiskās neatkarības nostiprināšanā un ārlietu dienesta dibināšanā. Projekta autors – tēlnieks Ivars Drulle

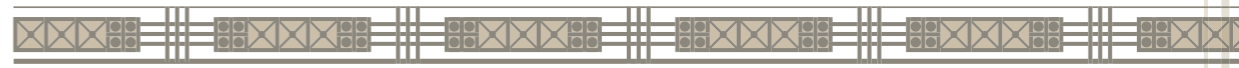


59. att. 2007. gada 17. novembrī Valsts prezidents Valdis Zatlers (no labās) un ārlietu ministrs Māris Riekstiņš svinīgi pārgrieza lenti, oficiāli atklājot atjaunoto Ārlietu ministrijas namu

Kopumā nama rekonstrukcija un restaurācija veikta atbilstoši jaunākajām tendencēm arhitektūrā un mūsdienu tehniskajām prasībām. 2007. gada decembrī Ārlietu ministrijas struktūrvienības no Tiesu pils pārcēlās uz savu vēsturisko namu.

Tika atjaunota vēsturiskā pēctecība – tāpat kā brīvvalsts laikā, namā atkal darbojās vadošā valsts pārvaldes iestāde ārlietu nozarē. 1919. gadā ārlietu resors un dienests bija jāizveido pilnīgi no jauna, savukārt 2007. gadā bija pagājuši 17 gadi kopš valsts neatkarības atjaunošanas 1990. gadā un Ārlietu ministrija ar pārstāvniecībām ārvalstīs bija strukturāli izveidota un kļuvusi par valsts ārpolitiskās līnijas virzītājspēku.

Tāpat kā 20. gadsimta divdesmitajos un trīsdesmitajos gados, arī tagad Latvijas ārpolitikas



galvenais uzdevums ir valsts nacionālo interešu nodrošināšana aiz valsts robežām strauji mainīgajā starptautiskajā vidē un pasaules politiskajos procesos. Tomēr tagad ir citi pienākumi un citas prasības, ko nosaka Latvijas dalība Eiropas Savienībā (ES) un Ziemeļatlantijas līguma organizācijā (*NATO*).

Ārpolitikas mērķu īstenošanu un rīcības plāna galveno uzdevumu izpildi ārvalstīs nodrošina 48 pārstāvniecības – 35 vēstniecības, 9 pārstāvniecības starptautiskajās organizācijās, 2 ģenerālkonsulāti un 2 konsulāti (2009. gada februāra dati). Katru gadu Ārlietu ministrijā notiek Latvijas Republikas pārstāvniecību ārvalstīs vadītāju sanāksmes. Tajās tiek apspriestas starptautiskās politikas aktualitātes, konkretizējot turpmāko taktiku un rīcības virzienus.

Kopš 2000. gada Ārlietu ministrija reizi divos gados organizē Latvijas goda konsulu sanāksmes. Goda konsuli netiek algoti, tās ir personas ar teicamu reputāciju, kam Latvijas Republika uzticējusi valsti reprezentējošas un konsulārās funkcijas.

Ārlietu ministrijas namā notiek ārvalstu ārlietu ministru un starptautisko organizāciju vadītāju oficiālās vizītes. Latvijā akreditētie ārvalstu vēstnieki tiek ar mūsu valsts ārlietu ministru. Tiek organizētas preses konferences un darba sanāksmes.

Ar nama vēsturi un tagadējo iekārtojumu var iepazīties ikviens interesents. Tiek rīkotas atvērto durvju dienas un grupu ekskursijas, notiek semināri un priekšlasījumi, kā arī tematiskās izstādes.



60. att. Latvijas Republikas pārstāvniecību vadītāju sanāksme 2008. gada 17.–19. decembrī. Valsts prezidents Valdis Zatlers un ārlietu ministrs Māris Riekstiņš sanāksmes dalībnieku vidū (pirmajā rindā)



61. att. 2008. gada 3.–4. jūlijā Latvijas goda konsulu 4. sanāksmē piedalījās 82 goda konsuli no 43 valstīm

AVOTI UN LITERATŪRA

Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 2570. fonda 11. apraksta lietas; 2769. fonda 1. apraksta 7917., 7918. lieta.

Valsts adresu kalendārs. Valsts Statistiskās pārvaldes izdevums. Rīga, 1922–1940.

Bērziņš, Alfrēds. Labie gadi. [Ņujorka]: Grāmatu draugs, 1963.

Jansons, Aleksandrs. Nams Rīgā, Gorkija ielā 3 (10. gr., 43. gr.). Vēsturiska izziņa. Rīga, 1983. Rīgas pilsētas būvvaldes Rīgas pilsētas kultūras pieminekļu aizsardzības nodaļas dokumentu kopojums. A. Jansona fonds.

Krastiņš, Jānis. Jūgendstils Rīgas arhitektūrā. Rīga: Zinātne, 1980.

Krastiņš, Jānis. Rīgas arhitektūras meistari. 1850–1940. Rīga: Jumava, 2002.

Lejnieks, Jānis, Banga, Vita. Baņķieri un komisāri, ministri un domnieki. *Māksla*, Nr. 1, 1999.

Melngailis, Emīlis. Julis Madernieks IV. *Austrums*, Nr. 4, 1928, maijs.

Rudzītis, Dainis. Ar jaunieša skatu. [ASV]: GAUJAS apgāds, 1997.

Siliņš, Jānis. Jūlijs Madernieks. Kritisks apcerējums. *Nr. Madernieks, Jūlijs. Raksti*. Rīga: A/s Valters un Rapa, 1930.

Sarunas ar Rīgas domes ilggadējo darbinieci un Domes vēstures pētnieci **Vandu Zariņu**. 2008. gada oktobris–2009. gada februāris.

ĀRLIETU MINISTRIJAS NAMS LAIKU LOKOS (1914–2008) RĪGA, K. VALDEMĀRA 3

Projekta vadītāja **Vita Timermane-Moora**

Teksta autore **Vita Banga, Silvija Križevica, Vita Timermane-Moora**

Māksliniece **Zane Ernštreite**

Korektore **Māra Ņikitina**

Fotogrāfi (iekavās – attēlu kārtas numuri izdevuma tekstā)

Harijs **Burmeistars** (35.), Andris **Eglītis** (34.), Eduards **Gaiķis** (10.), Dominiks **Gedzjuns** (28.), L. V. **Hiršikovskis** (4.), Georgs **Jemeljanovs** (33.), Boriss **Koļesņikovs** (45., 46., 47.), Jānis **Krastiņš** (53.), Inga **Kundziņa** (fotouzņēmumu kopojums teksta beigās), O. **Laiva** (18., 20.), Mārtiņš **Lapiņš** (9.), **Leikafoto** (23., 24.), kadrs no kinohronikas *Ostland Woche*, Nr. 3, 1942 (26.), Krišs **Rake** (15.), Vilis **Ridzenieks** (16., 4. vāks – augšējais fotouzņēmums), Ansis **Starks** (1. vāks – nama foto, fotouzņēmumu kopojums teksta beigās), Jānis **Striguns** (12.), Indriķis **Stūrmanis** (27.), Andris **Tone** (1., 25., 42., 48., 49., 50., 51., 52., 54., 55., 56., 57., 58., 4. vāks – apakšējais fotouzņēmums), Ilmārs **Znotiņš** (59., 60., 61.), Pēteris **Zonvalds** (8., 11., 13.)

Fotouzņēmumu glabāšanas vietas (iekavās – attēlu kārtas numuri izdevuma tekstā)

Latvijas Republikas Ārlietu ministrijas arhīvs (1., 11., 12., 15., 25., 29., 42., 48., 49., 50., 51., 52., 54., 55., 56., 57., 58., 59., 60., 61., 4. vāks – apakšējais fotouzņēmums), Latvijas Valsts kinofotofonodokumentu arhīvs (16., 18., 20., 26., 28., 35.), Latvijas Valsts vēstures arhīvs (2., 3., 7., 19.), Latvijas Kara muzejs (9., 17., 23., 24.), Latvijas Nacionālais mākslas muzejs (5.), Rīgas Vēstures un kuģniecības muzejs (30.), Preses foto aģentūra A. F. I. (1. vāks – nama foto, fotouzņēmumu kopojums teksta beigās), laikraksta *Latvijas Vēstnesis* fotoarhīvs (45., 46., 47.), arhitekta Jāņa Krastiņa personiskais arhīvs (53.), Laimas Lupiķes personiskais arhīvs (31., 32.), arhitektes Baibas Maikes personiskais arhīvs (43., 44.), Andra Teikmaņa personiskais arhīvs (33.), Vandas Zariņas fotokolekcija (36., 37., 38., 39., 40., 41.), *Jahrbuch der Bildenden Kunst in den Ostseeprovinzen*, 1912, S. 70 (4.), laikraksts *Rīgas Balsis*, Nr. 46, 1990, 28. febr., 1. lpp. (34.), *Ilustrēts Žurnāls*, Nr. 8, 1922, augusts, 5. lpp. (10.), žurnāls *Austrums*, Nr. 2, 1928, marts, 74. lpp. (13.), žurnāls *Nedēļa*, Nr. 4, 1923, 26. janv. (8.), **Krastiņš, Jānis**. Jūgendstils Rīgas arhitektūrā. Rīga: Zinātne, 1980, 220. lpp. (6.), **Lejnieks, Jānis**. Rīgas arhitektūra. Rīga: Avots, 1989, 80. lpp. (27.), **Madernieks, Jūlijs**. Raksti. Rīga: A/s Valters un Rapa, 1930, 89. lpp. (14.), **Rudzītis, Dainis**. Ar jaunieša skatu. [ASV]: GAUJAS apgāds, 1997 (21., 22.)

Izdevuma 1. vāka fotomontāža – **Zane Ernštreite**. Ārlietu ministrijas nams 20. gadsimta sākuma pilsētvīdē – laukumā pie Nikolaja (tagad – Krišjāņa Valdemāra) un **Vingrotāju ielas**. Anša Starka 2008. gada nama foto (Preses foto aģentūra A.F.I.) un 1911. gada foto (sk. 3. att. – Latvijas Valsts vēstures arhīvs)

Pateicība par palīdzību izdevuma tapšanā

Gunāram Armanim, Gunāram Asarim, Gunai Bērziņai, Andrim Grinbergam, Andrejam Holcmanim, Andrejam Inkulim, Vitālijam Kizjukovam, Borisam Koļesņikovam, Jānim Krastiņam, Zigfrīdam Krēgeram, Laimai Lupiķei, Baibai Maikai, Dainim Rudzitim, Ansim Starkam, Silvijai Voitai, Vandai Zariņai, Ilmāram Znotiņam

Izdevējs



Nēputns

Tērbatas iela 49/51–8, LV–1011, Rīga

www.neputns.lv

Iespiests tipogrāfijā *Imanta*

© **Vita Banga, Silvija Križevica, Vita Timermane-Moora**, teksts

© **Zane Ernštreite**, dizains

© Latvijas Republikas Ārlietu ministrija

© *Nēputns*, 2009



Latvijas Republikas Ārlietu ministrija